

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

СИТНІК ТІНА МИКОЛАЇВНА

УДК 349.42

**ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗЕМЕЛЬ, ЗАЙНЯТИХ ЗЕЛЕНИМИ
НАСАДЖЕННЯМИ У НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ**

12.00.06 – земельне право; аграрне право;
екологічне право; природоресурсне право

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Інституті держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Кулинич Павло Федотович,
Інститут держави і права
імені В.М. Корецького НАН України,
завідувач сектору проблем аграрного
та земельного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
Шульга Михайло Васильович,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
завідувач кафедри земельного
та аграрного права

кандидат юридичних наук, доцент
Настіна Ольга Іванівна,
Білоцерківська міська рада,
заступник міського голови

Захист відбудеться «28» березня 2017 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.004.16 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Генерала Родимцева, 19, навчальний корпус № 1, кімната 97

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розісланий «27» лютого 2017 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Гафурова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Зелені насадження є важливим і невід'ємним компонентом середовища будь-якого населеного пункту. Маючи значний вплив на його містобудівні та естетичні ландшафтні характеристики, зелені насадження справляють позитивний вплив на мікроклімат, оздоровлюють повітряний басейн, знижують рівень шуму та виконують багато інших важливих функцій. Разом з тим, активні процеси урбанізації посилюють тенденцію до зменшення кількості озелених площ міст та інших населених пунктів, витіснення їх забудованими територіями, нецільове використання земельних ділянок, на яких зростають зелені насадження. За таких умов особливої гостроти набуває питання правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями у населених пунктах, вироблення ефективного механізму функціонування системи нормативних актів у галузі використання, управління, охорони такими землями. Важливим є й теоретичне вивчення проблем правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями у населених пунктах як підґрунтя для подальшого розвитку законодавства у цій сфері.

Додатково підтверджує актуальність дослідження та необхідність його проведення відсутність спеціальних комплексних робіт щодо сучасного стану та проблем встановлення правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах. Досі науковці зачіпали лише окремі аспекти правового регулювання відносин щодо таких земель або в контексті робіт, присвячених правовому режиму земель в цілому, або земель населених пунктів, або земель окремих категорій, зокрема рекреаційного призначення та житлової і громадської забудови.

Науково-теоретичним підґрунтям для проведення дисертаційного дослідження стали праці таких вітчизняних учених-правознавців у галузі земельного та екологічного права, як В. І. Андрейцева, О. В. Басая, А. Г. Бобкової, Л. О. Бондаря, А. П. Гетьмана, А. Й. Годованюка, В. К. Гуревського, Є. О. Іванової, І. В. Ігнатенко, І. І. Каракаша, В. М. Комарницького, І. О. Костяшкіна, М. В. Краснової, П. Ф. Кулинич, Н. Р. Малишевої, А. М. Мірошниченка, В. В. Носіка, Н. І. Палій, О. О. Погрібного, М. В. Правдюка, А. І. Ріпенка, В. І. Семчика, В. Д. Сидор, А. К. Соколової, Н. І. Титової, Ю. С. Шемшученка, М. В. Шульги та ін.

Комплексний характер дослідження зумовив використання в роботі положень, сформульованих у доробках радянських, російських та білоруських учених: Г. О. Аксеньонка, О. П. Анісімова, В. П. Балезіна, Г. Ю. Бистрова, С. О. Боголюбова, І. І. Євтіхієва, Б. В. Єрофєєва, І. О. Іконицької, М. І. Козиря, М. І. Краснова, О. І. Крассова, М. С. Ліпецкера, Н. Л. Лісіної, В. В. Петрова, Г. М. Полянської, Г. В. Чубукова, Н. А. Шингель та ін.

З огляду на складність категорії «правовий режим» в роботі використовувались праці вчених з питань теорії права та галузевих правових наук, зокрема С. С. Алексєєва, В. І. Видріна, О. В. Гафурової, Р. Я. Демківа, В. Б. Ісакова, Д. Д. Коссе, О. В. Малька, Н. І. Матузова, О. Ф. Скакун та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано в межах програми наукових досліджень відділу проблем аграрного, земельного та екологічного права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України.

Мета та задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягала у комплексному науковому аналізі правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах, виявленні проблем правового регулювання суспільних відносин у галузі їх використання, формулюванні наукових висновків та практичних пропозицій щодо вдосконалення відповідного законодавства.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано наступні задачі:

- здійснити аналітичний огляд наукових джерел з питань правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах;
- провести дослідження розвитку законодавства про землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах;
- сформулювати юридичне поняття земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах та визначити їх склад;
- розкрити поняття правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах;
- охарактеризувати систему, функції та компетенцію органів влади щодо управління землями, зайнятими зеленими насадженнями в населених пунктах;
- розкрити основні питання планування використання земель населених пунктів для розміщення зелених насаджень;
- проаналізувати правові питання обліку земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями;
- здійснити характеристику права власності та користування землями, населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями;
- визначити правові вимоги щодо використання земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями;
- з'ясувати особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства про використання та охорону земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах;
- розробити обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення законодавства про правовий режим земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у сфері використання, охорони, збереження та відтворення земель, зайнятих зеленими насадженнями та забезпечення управління ними.

Предметом дослідження є правовий режим земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах.

Методи дослідження. Методологічну базу дослідження склала система філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів наукового пізнання. Діалектичний метод сформував загальну методологічну основу дослідження та дозволив розглянути правовий режим земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах у взаємозв'язку та розвитку

соціально-економічних і юридичних чинників. Загальнонауковий формально-логічний метод дозволив сформулювати базові поняття дослідження, зокрема «правовий режим земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах» та інші, а також висновки дослідження. Метод аналізу став основою вивчення наукової правової доктрини з теми дисертаційного дослідження, визначенні недоліків законодавства у досліджуваній сфері. За допомогою методу синтезу визначено склад земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах. Системно-структурний метод дав змогу вибудувати систему прав та обов'язків суб'єктів щодо використання земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах. Історико-правовий метод склав основу проведення ретроспективного аналізу законодавства про землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах. Формально-юридичний метод дозволив з'ясувати зміст правових норм відповідного законодавства та розробити пропозиції з його удосконалення. За допомогою порівняльно-правового методу було проведено зіставлення норм вітчизняного законодавства про правовий режим земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах, із законодавством інших країн.

Наукова новизна одержаних результатів характеризується тим, що дисертаційна робота є першим в Україні комплексним дослідженням правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах. Основними положеннями, висновками та пропозиціями, що мають наукову новизну, є:

вперше:

– визначено поняття «земель, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах» як земель в межах населених пунктів, на яких розміщена деревна, чагарникова, квіткова, трав'яна рослинність та інші об'єкти рослинного світу природного і штучного походження;

– запропоновано визначати правовий режим земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах як встановлений нормами законодавства порядок поведінки суб'єктів щодо земельних ділянок, на яких розміщена деревна, чагарникова, квіткова, трав'яна рослинність та інші об'єкти рослинного світу природного і штучного походження, як щодо об'єктів права власності, користування, управління, відтворення, збереження та охорони з метою їх використання для забезпечення сприятливого середовища життєдіяльності людини, для забезпечення виконання ними санітарно-гігієнічних, рекреаційних, декоративних та інших функцій;

– обґрунтовано, що до складу земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах, входять землі рекреаційного призначення, житлової і громадської забудови, природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, землі водного фонду, промисловості, транспорту, оздоровчого призначення лісгосподарського призначення та ін. Конститутивними ознаками таких земель є їх територіальне розміщення в межах населених пунктів та наявність визначених об'єктів рослинного світу;

– здійснено періодизацію процесу історичного розвитку законодавства про землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах, за

результатами якої виділено три періоди: 1) зародження, виникнення перших нормативних актів, що стосувалися правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями у населених пунктах (з середини XVIII ст. до Великої жовтневої революції 1917 р.); 2) радянський (з жовтня 1917 р. до 1991 р.), який охоплює чотири умовних етапи; 3) сучасний (з 1991 р. до нинішнього часу), умовно поділений на два етапи;

– доведено необхідність прийняття Методики оцінки розміру шкоди, заподіяної навколишньому середовищу пошкодженням та/або знищенням зелених насаджень в населених пунктах України, Методичних рекомендацій з розроблення районних програм розвитку та збереження зелених насаджень та Методичних рекомендацій з розроблення обласних програм розвитку та збереження зелених насаджень, спеціального Порядку проведення інвентаризації земель населених пунктів;

– запропоновано виділити як форму використання земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями обов'язкове природокористування (землекористування), яке є обмеженим за суб'єктним складом (тільки підприємства й організації, що здійснюють утримання об'єктів благоустрою населених пунктів та балансоутримувачі таких об'єктів) та за територіальним критерієм (в межах земельних ділянок визначених об'єктів благоустрою);

удосконалено:

– визначення поняття «зелені насадження населених пунктів» в частині доповнення його змісту таким елементом, як інші об'єкти рослинного світу, а тому зелені насадження населених пунктів запропоновано розглядати як деревну, чагарникову, квіткову, трав'яну рослинність та інші об'єкти рослинного світу природного і штучного походження на визначеній території населеного пункту;

– положення щодо укладання договору пайової участі в утриманні об'єкта благоустрою через встановлення обов'язковості його укладання у разі невиконання власником тимчасових споруд свого обов'язку із самостійного належного утримання прилеглих територій;

– положення щодо укладання договорів оренди земель населених пунктів для створення озелених територій загального користування через поширення на них конкурсних засад та встановлення у договорах пільг, зумовлених загальнокорисною метою їх укладання;

– положення щодо звуження переліку суб'єктів права постійного користування землями населених пунктів, у тому числі зайнятих зеленими насадженнями, через виключення з нього вищих навчальних закладів приватної форми власності;

дістали подальшого розвитку:

– систематизація функцій озелених територій населених пунктів з виділенням груп санітарно-гігієнічних або захисних функцій; рекреаційно-оздоровчих функцій; еколого-освітніх функцій; містобудівних функцій;

– систематизація вимог до використання земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями як до: території населеного пункту; складових елементів об'єктів благоустрою населених пунктів; земельних

ділянок, на яких зростають об'єкти рослинного світу;

– положення щодо необхідності розроблення кадастру зелених насаджень населених пунктів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх застосування:

– у нормотворчій діяльності – при вдосконаленні законодавства про землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах;

– у правозастосовній діяльності – запропоновані рекомендації можуть бути корисними для забезпечення реалізації і захисту земельних прав осіб;

– у науково-дослідній діяльності – як матеріал для подальших наукових пошуків у напрямі удосконалення правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах;

– у навчальній діяльності – у процесі підготовки фахівців-юристів, викладання курсу «Земельне право», підготовці навчально-методичного забезпечення навчального процесу.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження обговорено та було схвалено на засіданнях відділу проблем аграрного, земельного та екологічного права Інституту держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України, а також оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства» (м. Харків, 2015 р.); «Юридична наука в ХХІ столітті: перспективні та пріоритетні напрями дослідження» (м. Запоріжжя, 2015 р.); «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права» (м. Львів, 2015 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційної роботи опубліковано у 9 наукових працях, з яких 2 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних, стаття у науковому виданні іншої держави та 4 тези наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають 10 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 234 сторінки друкованого тексту. Список використаних джерел налічує 365 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми дисертації, визначається мета, основні задачі дослідження, його об'єкт і предмет, зазначається науково-методологічна основа, формулюються основні результати дисертаційного дослідження, які характеризуються новизною та виносяться на захист, визначається практичне значення роботи, наводяться відомості про апробацію результатів дослідження, публікації за його матеріалами, структуру та обсяг роботи.

У першому розділі «**Загальна характеристика правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах**»

проводиться аналітичний огляд наукових джерел за темою дисертації, здійснюється ретроспективний огляд розвитку законодавства про землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах, визначається поняття та склад таких земель, поняття їх правового режиму.

У підрозділі 1.1 *«Аналітичний огляд наукових джерел за темою дисертації»* охарактеризовано розвиток наукової думки з питань, пов'язаних із правовим режимом земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах, що втілилась у працях вчених-правників радянських часів та сучасних дослідників.

Визначено, що в радянській юридичній науці значну увагу було приділено дослідженню правового режиму земель населених пунктів. Це фундаментальні праці І. І. Євтіхієва, М. С. Ліпецкера, Б. В. Єрофєєва, В. П. Балезіна. Саме в межах цих робіт розкривались питання використання, управління, охорони земель, зайнятих зеленими насадженнями в містах та сільських населених пунктах.

Проблеми правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах, вже в пострадянський період теж зачіпались побічно при дослідженні більш широких питань або правового режиму земель населених пунктів, або в рамках досліджень особливостей правового режиму окремих категорій земель, зокрема земель рекреаційного призначення та житлової і громадської забудови.

Найбільш дослідженим на монографічному та дисертаційному рівнях є правовий режим зелених насаджень населених пунктів (роботи Ю. І. Щуплецової, О. В. Толкаченко, І. М. Шевердіної), але вони не відображають «земельної» складової, тому що висвітлюють правові питання використання та охорони об'єктів рослинного світу, а не землі, на якій вони зростають.

Проведений аналіз дозволив дійти висновку, що на даний час комплексного дослідження проблем правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах в українській правовій науці не проводилось.

У підрозділі 1.2 *«Розвиток законодавства про землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах»* досліджено історичний процес виникнення, становлення та розвитку законодавства про землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах та здійснено його періодизацію. Виділено три умовні періоди цього процесу.

Перший (з середини XVIII ст. до Великої жовтневої революції 1917 р.) – період зародження, виникнення перших нормативних актів, що стосувалися правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями у населених пунктах, Він характеризувався появою нормативних приписів щодо земель міст, визначення їх складу, можливостей використання, початком використання земель міст на основі містобудівної документації. Приймаються перші нормативні акти про прототипи окремих видів зелених насаджень міст (міські ліси).

Другий (з жовтня 1917 р. до 1991 р.) – радянський, який охоплює чотири умовних етапи. Перший – з прийняття Декрету «Про землю» (поява нормативних актів як загального, так і спеціального характеру щодо правового режиму земель міст, закладення підвалин порядку визначення та використання земель у межах населених пунктів, на яких розміщені різні види зелених насаджень). Другий – з прийняття Земельного кодексу УРСР 1922 р. (остаточно закріплюється існування категорії земель населених пунктів, встановлюється особливий режим їх використання, формується містобудівне законодавство із положеннями щодо земель, зайнятих зеленими насадженнями). Третій – з 60-х років ХХ ст. (прийняття документів техніко-юридичного змісту, містобудівної документації із регламентації правового режиму розглядуваних земель; детальне закріплення останнього в Земельному кодексі УРСР 1970 р.). Четвертий – з введення в дію Основ законодавства Союзу СРСР та союзних республік про землю (загальність правових приписів в частині правового режиму земель населених пунктів та фактична відсутність у них положень щодо земель, зайнятих зеленими насадженнями).

Третій (з 1991 р. й триває донині) – сучасний, поділяється на два етапи. Перший – з проголошення незалежності України (з одного боку, низький ступінь врегулювання на рівні Земельного кодексу, а з іншого – поява нормативних актів, що враховували особливості правового режиму земель природно-заповідного фонду, земель рекреаційного призначення, земель населених пунктів, у тому числі й тих, на яких розміщувались різні види зелених насаджень; формування масиву нормативних актів містобудівного характеру та документів, що деталізували окремі аспекти використання, охорони зелених насаджень в межах населених пунктів). Другий – з прийняття Земельного кодексу України 2001 р. – встановлення правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах Земельним кодексом в рамках різних категорій земель в межах населених пунктів; врегулювання на рівні законів питань благоустрою населених пунктів та формування законодавчої бази, орієнтованої на збереження територій, зайнятих зеленими насадженнями, їх раціонального використання та відтворення.

У підрозділі 1.3 *«Поняття та склад земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах»* визначено зміст категорій «зелені насадження» та «населений пункт», зроблено висновок про різний якісно-кількісний склад земель, зайнятих зеленими насадженнями в містах та сільських населених пунктах, що необхідно враховувати при визначенні правового режиму цих земель. Удосконалено поняття «зелені насадження» та сформульовано дефініцію поняття «землі населених пунктів, зайняті зеленими насадженнями».

Доведено, що зелені насадження можуть розміщуватися на землях різних категорій в межах населених пунктів, основними з яких є землі рекреаційного призначення та житлової і громадської забудови. Конститутивними ознаками земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах, є їх територіальне розміщення та наявність визначених об'єктів рослинного світу.

У підрозділі 1.4 *«Поняття правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах»* здійснено дослідження цієї правової категорії.

Проаналізовано сучасні наукові підходи до визначення загальнотеоретичного поняття «правовий режим» та понять «правовий режим земель», «правовий режим земель населених пунктів». Зроблено висновок, що на конкретний правовий режим земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах впливає правовий режим категорій земель, на яких вони зростають, з урахуванням особливостей правового режиму цих категорій, зумовлених їх розташуванням у межах населених пунктів та характерних рис загального правового режиму землі в Україні.

Запропоновано визначати правовий режим земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями, як встановлений нормами законодавства порядок поведінки суб'єктів щодо земельних ділянок, на яких розміщена деревна, чагарникова, квіткова, трав'яна рослинність та інші об'єкти рослинного світу природного і штучного походження, як щодо об'єктів права власності, користування, управління, відтворення, збереження та охорони цих земель з метою їх використання для забезпечення сприятливого середовища життєдіяльності людини, для забезпечення виконання ними санітарно-гігієнічних, рекреаційних, декоративних та інших функцій.

Розділ другий **«Правове регулювання управління землями, зайнятими зеленими насадженнями в населених пунктах»** присвячено характеристиці системи, функцій та компетенції органів влади щодо управління такими землями, правовому регулюванню планування та обліку земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах.

У підрозділі 2.1 *«Система, функції та компетенція органів влади щодо управління землями, зайнятими зеленими насадженнями в населених пунктах»*, базуючись на об'єкті управління (відносинах щодо використання та охорони земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах), здійснено поділ функцій управління на загальні, спеціальні та особливі.

Визначено, що управління відносинами щодо земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах здійснюється органами законодавчої, виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Характеризується системою повноважень як органів загальної, так і спеціальної компетенції, повноваження яких охоплюють і диференціюють управління відносинами щодо земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями за формою власності на землю, за категорією земель, за видом об'єкта (на якому розміщуються зелені насадження). Управління у цій сфері характеризується комплексністю, тобто поєднанням повноважень безпосередньо у сфері земельних відносин, із повноваженнями у сфері містобудування, благоустрою, охорони земель і зелених насаджень як природних ресурсів.

У підрозділі 2.2 *«Правове регулювання планування використання земель населених пунктів для розміщення зелених насаджень»* розкривається зміст загальнодержавного, регіонального та місцевого рівня планування.

Охарактеризовано стан планування використання земель в населених пунктах, зайнятих зеленими насадженнями через загальнодержавні та регіональні програми використання та охорони земель; через містобудівне планування – Генеральну схему планування території України та схеми планування території регіонального рівня; через регіональні програми розвитку та збереження зелених насаджень.

Зроблено висновок, що на даний час в Україні планування використання земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями, на рівні загальнодержавної програми використання та охорони земель фактично не проводиться. Запропоновано при розробленні цього документу обов'язково закріпити основні напрями, засади розвитку використання та охорони всіх категорій земель, у тому числі земель населених пунктів та у їх складі земель з особливою екологічною цінністю (зайнятих зеленими насадженнями). Визначено відсутність спеціальних положень щодо планування використання та охорони земель в населених пунктах, на яких розміщені зелені насадження, у обласних та районних програмах використання та охорони земель.

Проаналізовано місцевий рівень планування використання земель в населених пунктах, зайнятих зеленими насадженнями, який проводиться комплексно: через містобудівну документацію (генеральні плани населених пунктів, плани зонування території, детальний план території); документи землевпорядного характеру (плану земельно-господарського устрою); документи еколого-природоресурсного характеру (програми розвитку та збереження зелених насаджень населених пунктів).

Розроблено пропозиції щодо удосконалення законодавства в частині доступності матеріалів генеральних планів населених пунктів для всіх зацікавлених осіб щодо обов'язковості розроблення планів зонування території та організації вільного доступу до них, щодо порядку внесення змін до Генеральних планів населених пунктів (в частині обмеження зменшення озелених територій).

Доведено, що зелені насадження можуть розміщуватись фактично у всіх територіальних (функціональних) зонах. Це дозволяє зробити висновок, що план зонування території населених пунктів є тим засобом планування, який найбільш повно враховує обмеження і можливості використання земельних ділянок, зумовлені природними особливостями останніх.

У підрозділі 2.3 *«Правові питання обліку земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями»* з'ясовано, що обліком земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями, є відображення у відомостях і документах даних, які характеризують кожну земельну ділянку в межах населених пунктів, на якій розміщені деревна, чагарникова, квіткова, трав'яна рослинність та інші об'єкти рослинного світу природного і штучного походження, за площею, природними та набутими властивостями, що впливають на їх продуктивність, економічну й природну цінність, а також розподіл цих земель за власниками і землекористувачами.

Розглянуто інвентаризацію земель населених пунктів як передумову ведення обліку та встановлено, що вона провадиться на загальних підставах й

не існує окремого спеціального документу з особливими вимоги до її здійснення. Запропоновано прийняти Порядок проведення інвентаризації земель населених пунктів, базою для якого могло б виступити відмінене Положення про земельно-кадастрову інвентаризацію земель населених пунктів, відкориговане за участю фахівців відповідно до чинного законодавства.

Доведено інформативність інвентаризації зелених насаджень в контексті інвентаризації землі з урахуванням неможливості їх відокремлення від земельної ділянки. Оскільки для встановлення правового режиму земельної ділянки, на якій розміщені зелені насадження, необхідно оперувати даними й щодо кількісно-якісного стану об'єктів рослинного світу, то можна зробити висновок, що лише комплексний підхід (інвентаризація земель і інвентаризація зелених насаджень) дозволить правильно визначити коло прав і обов'язків власників цих земель чи землекористувачів. Винесено пропозиції з удосконалення положень Правил утримання зелених насаджень в населених пунктах України в частині інвентаризації зелених насаджень населених пунктів та Інструкції з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України.

Досліджено стан відображення відомостей про землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах, у Державному земельному кадастрі, а також з'ясовано, що інформація щодо обліку розглядуваних нами земель може міститись в інших кадастрах природних ресурсів та містобудівному кадастрі. Зроблено висновок, що саме останній найбільшою мірою відображає дані обліку території, зайнятої зеленими насадженнями в населених пунктах. Його недоліком є прив'язка до містобудівної документації, ступінь розроблення та оприлюднення якої є низьким.

З метою обліку земельних ділянок в межах населених пунктів, на яких розміщуються зелені насадження за якісними і кількісними показниками, а також для відображення інформації про можливості експлуатації таких земель, форму власності, грошову оцінку, обмеження у використанні та ін. запропоновано створити кадастр зелених насаджень населених пунктів.

Третій розділ **«Правове регулювання використання земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах»** складається з трьох підрозділів, у яких досліджуються питання власності та користування землями, зайнятими зеленими насадженнями в населених пунктах, аналізуються правові вимоги щодо використання таких земель, визначаються особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства про їх використання та охорону.

У підрозділі 3.1 *«Права власності та користування землями, зайнятими зеленими насадженнями в населених пунктах»* визначено, в яких формах власності можуть перебувати земельні ділянки із зеленими насадженнями в населених пунктах, які критерії віднесення їх до кожної з форм, досліджено право постійного та орендного користування такими землями.

При характеристиці розподілу земель населених пунктів із зеленими насадженнями виділено такі критерії їх визначення, як територіальне розміщення, приналежність до певної категорії земель, наявність на земельних ділянках певних (як правило особливо цінних в екологічному, історичному тощо значеннях), зелених насаджень.

Визначено, що основною формою власності на землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах, є комунальна, в якій перебуває основна частина земельних ділянок зайнятих зеленими насадженнями загального користування та міськими лісами. Можуть бути комунальною власністю й земельні ділянки, на яких розміщені зелені насадження спеціального та обмеженого користування.

При дослідженні державної власності на землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах з'ясовано, що законодавець поступово «звувив» перелік тих земель, що в населених пунктах належать державі, що є позитивним, оскільки саме територіальна громада є найбільш зацікавленим суб'єктом у ефективному та раціональному використанні земель населених пунктів, включаючи його озеленені території.

Вивчено питання приватної власності на землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах, частка яких є найменшою в загальній кількості міських земель. Встановлено, які саме землі із зеленими насадженнями не можуть передаватись у приватну власність із земель комунальної та державної власності. Визначено, що основна маса зелених насаджень на приватних земельних ділянках у містах являє собою озеленення прибудинкових територій.

Для удосконалення врегулювання відносин із визначення власника прибудинкових територій розроблено зміни й доповнення до законодавства в частині затвердження на рівні Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України Порядку передання прибудинкових територій багатоквартирних будинків у власність чи користування.

Проаналізовано право постійного користування земельними ділянками з зеленими насадженнями в межах населених пунктів, що перебувають виключно у державній та комунальній власності. Вироблено пропозиції з уточнення переліку суб'єктів такого права, зокрема виключення з них приватних вищих навчальних закладів. Запропоновано уточнити, що право постійного користування прибудинковими територіями можуть набувати лише державні та комунальні підприємства, установи, організації, що здійснюють управління такими будинками.

Основною особливістю орендного користування землями, зайнятими зеленими насадженнями в населених пунктах, є укладання договорів оренди без проведення земельних торгів для створення озелених територій загального користування. Запропоновано поширити конкурентні засади на укладання договорів оренди таких земельних ділянок, а от уже в самих договорах встановлювати пільги для орендарів, зумовлені загальнокорисною метою їх укладання.

У підрозділі 3.2 *«Правові вимоги щодо використання земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями»* визначено базові функції озелених територій населених пунктів та об'єднано їх у: 1) групу санітарно-гігієнічних або захисних функцій (вплив озелених територій на регулювання температурного режиму, на вологість, склад та чистоту повітря, на рівень

шуму, на швидкість вітру, фітонцидність; 2) група рекреаційно-оздоровчі функції (пов'язані із можливістю задоволення культурних, естетичних потреб людини, відновлення її фізичного та психологічного здоров'я); 3) група еколого-освітніх функцій (пов'язані із вивченням об'єктів рослинного світу з навчальною, науковою, дослідною метою, вихованням екологічної культури); 4) група містобудівних функцій (архітектурно-художні, структурно-планувальні, функція інженерного благоустрою); господарська функція (не є основною для озелених територій саме в межах населених пунктів).

Проведено дослідження використання земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах, на праві загального та спеціального природокористування (землекористування). Для гарантії реалізації особами права загального користування озеленими територіями населених пунктів запропоновано більш чітко визначити їх склад, для чого прописати у переліку земель загального користування землі, на яких розміщені лісопарки, лугопарки, гідропарки, залишивши при цьому перелік земель загального користування невичерпним.

Запропоновано виділити ще одну форму використання земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями – обов'язкове природокористування (землекористування), яке є обмеженим за суб'єктним складом (тільки підприємства й організації, що здійснюють утримання об'єктів благоустрою населених пунктів та балансоутримувачі таких об'єктів) та за територіальним критерієм (в межах земельних ділянок визначених об'єктів благоустрою).

Обґрунтовано, що вимоги до використання земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями, встановлені: 1) як до території населеного пункту актами містобудівного характеру (виходячи із територіального розміщення цих земель), систему яких складають: основні містобудівні закони; техніко-юридичні акти (державні будівельні норми загального характеру, що поширюються на проектування нових та реконструкцію існуючих населених пунктів; спеціальні акти, що встановлюють вимоги до земельних ділянок, зайнятих зеленими насадженнями, як частини інших об'єктів у межах населених пунктів); 2) як до складових об'єктів благоустрою населених пунктів; 3) як до земель різних категорій за цільовим призначенням; 4) як до земельних ділянок, на яких зростають об'єкти рослинного світу (флористичним законодавством).

Визначено, що основними факторами, які впливають на характер і обсяг прав та обов'язків суб'єктів щодо використання земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями виступають: суб'єкт використання, категорії земель, на яких зростають насадження, форми використання земель, юридичний титул на якому відбувається використання, вид та цінність зелених насаджень та їх стан.

Особливостями прав та обов'язків всіх користувачів щодо земель, зайнятих в населених пунктах зеленими насадженнями, є їх підпорядкування вимогам містобудівної документації; встановлення обов'язків щодо їх охорони через збереження самих зелених насаджень (насамперед, це обов'язки суб'єктів при здійсненні забудови земель населених пунктів, на яких наявні зелені

насадження, при видаленні зелених насаджень, при утриманні зелених насаджень як елементів об'єктів благоустрою).

У процесі дослідження обов'язків щодо земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах, було визначено а) спільні для всіх суб'єктів; б) лише для фізичних осіб; в) лише для юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; г) лише для балансоутримувачів об'єктів благоустрою населених пунктів. Виділено дві категорії обов'язків із використання земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах: обов'язкові активні дії та утримання від певних дій.

Розроблено пропозиції щодо удосконалення законодавства щодо заборони проведення підготовчих робіт із видалення зелених насаджень лише на підставі зареєстрованої декларації про початок виконання підготовчих робіт; щодо розроблення спеціальних (по відношенню до зелених насаджень) обов'язків громадян та підприємств, установ, організацій у Правилах утримання зелених насаджень в населених пунктах України.

У підрозділі 3.3. *«Юридична відповідальність за порушення законодавства про використання та охорону земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах»* розкрито питання адміністративної, кримінальної, майнової та дисциплінарної відповідальності у цій сфері.

Зроблено висновок, що підставою для притягнення осіб до відповідальності є протиправна дія чи бездіяльність, що порушує правові норми використання та охорони земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями, та правові норми використання та охорони зелених насаджень на землях населених пунктів.

Основні види правопорушень у досліджуваній сфері передбачені ст. 211 Земельного кодексу України, ст. 42 Закону України «Про благоустрій населених пунктів», Законом України «Про охорону земель» та нормативними актами природоохоронного та флористичного законодавства.

Систематизовано склади адміністративних правопорушень, які пов'язані із використанням та охороною земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями: 1) як до природних ресурсів: по-перше, пов'язані безпосередньо з землями; по-друге, пов'язані із міськими лісами; по-третє, пов'язані із відповідальністю за самовільне випалювання рослинності чи її залишків у парках, інших зелених насадженнях, газонах населених пунктів; по-четверте, пов'язані із особливо цінними та охоронюваними землями і об'єктами рослинного світу; 2) при здійсненні будівництва; 3) як до елементів об'єктів благоустрою.

Проведено класифікацію злочинів щодо земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах. За критерієм ступеня загальності об'єкта суспільно небезпечного винного діяння виділено загальні злочини (що можуть бути спрямовані проти всіх земель, у тому числі і щодо земель населених пунктів із зеленими насадженнями), спеціальні злочини (спрямовані проти об'єктів рослинного світу, які одночасно спричинюють негативні наслідки й для земель, на яких ці об'єкти розміщені та проти особливо цінних об'єктів природно-заповідного фонду), додаткові злочини (що за певних умов можуть

стосуватись земель із зеленими насадженнями в населених пунктах). За суб'єктом злочину виділено злочини із загальним, спеціальним суб'єктом та суб'єктом – службовою особою. Визначено, що за ступенем тяжкості злочини у досліджуваній сфері належать до злочинів невеликої та середньої тяжкості. Тяжкими злочинами є передбачені ч. 2 ст. 245 та ч. 2 ст. 252 Кримінального кодексу України.

Майнова відповідальність за порушення вимог щодо використання та охорони земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах може бути як договірною, так і недоговірною (деліктною).

Основними способами обчислення розміру шкоди, завданої землям із зеленими насадженнями, є розрахунковий та таксовий. Для їх удосконалення запропоновано розробити та затвердити на рівні постанови Кабінету Міністрів України Методику оцінки розміру шкоди, заподіяної навколишньому середовищу пошкодженням та/або знищенням зелених насаджень в населених пунктах України.

Встановлено, що для притягнення особи до дисциплінарної відповідальності за порушення вимог щодо використання та охорони земель, зайнятих зеленими насадженнями, ці обов'язки мають входити до кола трудових обов'язків працівника. Дисциплінарна відповідальність може бути застосована до працівників спеціалізованих підприємств та організацій зеленого господарства, а також балансоутримувачів зелених насаджень.

Запропоновано узгодити п. 3 ст. 2 Закону України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» та п. 1 ч. 2 ст. 2 КУПАП (щодо розмірів штрафів за проведення підготовчих робіт із видалення зелених насаджень при будівництві в населених пунктах із порушенням законодавства); розширити дію ст. 245 Кримінального кодексу України на всі зелені насадження, виключивши слова «навколо населених пунктів»; доповнити ст. 42 Закону України «Про благоустрій населених пунктів» п. 5 (щодо підстав, строків проведення, джерел фінансування компенсаційного озеленення).

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах, було зроблено наступні узагальнення.

1. Питання правового режиму земель в межах населених пунктів, на яких розташовані зелені насадження, на доктринальному рівні досліджувалися, як правило, в межах робіт з проблем правового режиму земель населених пунктів або в контексті правового режиму земель житлової та громадської забудови, земель рекреаційного призначення. Найбільш вивченим є питання правової охорони зелених насаджень в населених пунктах, але це роботи екологічного спрямування, які не відображають повною мірою «земельної» складової.

2. За визначальними рисами, що переважали у правовому регулюванні відносин щодо земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах, можна виділити три періоди розвитку законодавства у цій сфері: період зародження, виникнення перших нормативних актів, що стосувалися правового

режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями у населених пунктах (з середини XVIII ст. до Великої жовтневої революції 1917 р.); радянський період (з жовтня 1917 р. до 1991 р.), який охоплює чотири умовних етапи; сучасний період (з 1991 р. до нинішнього часу), умовно поділений на два етапи.

3. Землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах – це землі в межах населених пунктів, на яких розміщена деревна, чагарникова, квіткова, трав'яна рослинність та інші об'єкти рослинного світу природного і штучного походження. До їх складу входять землі різного цільового призначення. Конститутивними ознаками таких земель є їх територіальне розміщення та наявність визначених об'єктів рослинного світу.

4. Правовий режим земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах – це встановлений нормами законодавства порядок поведінки суб'єктів щодо земельних ділянок, на яких розміщена деревна, чагарникова, квіткова, трав'яна рослинність та інші об'єкти рослинного світу природного і штучного походження, як щодо об'єктів права власності, користування, управління, відтворення, збереження та охорони з метою їх використання для забезпечення сприятливого середовища життєдіяльності людини, для забезпечення виконання ними санітарно-гігієнічних, рекреаційних, декоративних та інших функцій.

5. Управління відносинами щодо земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах здійснюється органами законодавчої, виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Характеризується системою повноважень як органів загальної, так і спеціальної компетенції, повноваження яких охоплюють і диференціюють управління відносинами щодо земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями за формою власності на землю, за категорією земель, за видом об'єкта (на якому розміщуються зелені насадження). Управління у цій сфері характеризується комплексністю, тобто поєднанням повноважень безпосередньо у сфері земельних відносин, із повноваженнями у сфері містобудування, благоустрою, охорони земель і зелених насаджень як природних ресурсів.

6. Планування використання земель населених пунктів для розміщення зелених насаджень – це діяльність уповноважених суб'єктів, спрямована на: визначення територій в межах населених пунктів, на яких розміщується чи в перспективі розміщуватиметься деревна, чагарникова, квіткова, трав'яна рослинність та інші об'єкти рослинного світу природного і штучного походження; визначення можливих напрямів використання таких територій, які забезпечать раціональне і стає їх використання, збереження та відтворення зелених насаджень. Залежно від рівня планування воно здійснюється на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні. Загальнодержавний і регіональний рівень реалізується через загальнодержавні та регіональні програми використання та охорони земель; через містобудівне планування; через регіональні програми розвитку та збереження зелених насаджень. На місцевому рівні планування проводиться комплексно: а) через містобудівну документацію (генеральні плани населених пунктів, плани зонування території, детальний план території); документи землепорядного характеру (план

земельно-господарського устрою); документи еколого-природоресурсного характеру (програми розвитку та збереження зелених насаджень населених пунктів).

7. Обліком земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями, є відображення у відомостях і документах даних, які характеризують кожен земельну ділянку в межах населених пунктів, на якій розміщені деревна, чагарникова, квіткова, трав'яна рослинність та інші об'єкти рослинного світу природного і штучного походження, за площею, природними та набутими властивостями, що впливають на їх продуктивність, економічну й природну цінність, а також розподіл цих земель за власниками і землекористувачами. Проведення інвентаризації зелених насаджень, з урахуванням неможливості їх відокремлення від земельної ділянки, є інформативним і в контексті інвентаризації землі. Лише комплексний підхід (інвентаризація земель і інвентаризація зелених насаджень) дозволить правильно визначити коло прав і обов'язків власників цих земель чи землекористувачів.

8. Землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах, перебувають у комунальній, державній та приватній власності. Пріоритетною є комунальна власність, особливо щодо земель, зайнятих зеленими насадженнями загального користування. Користування землями, зайнятими зеленими насадженнями в населених пунктах здійснюється на праві постійного користування або на праві оренди.

9. Землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах, використовуються як на праві загального так і спеціального природокористування (землекористування). Доцільним є введення обов'язкового природокористування як форми використання таких земель, обмеживши його за колом суб'єктів та територіальним критерієм.

10. Вимоги до використання земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями, встановлені: 1) як до території населеного пункту актами містобудівного характеру; 2) як до складових елементів об'єктів благоустрою населених пунктів; 3) як до земель різних категорій за цільовим призначенням; 4) як до земельних ділянок, на яких зростають об'єкти рослинного світу.

11. Основними факторами, які впливають на характер і обсяг прав та обов'язків суб'єктів щодо використання земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями виступають: суб'єкт використання, категорії земель, на яких зростають насадження, форми використання земель, юридичний титул, на якому відбувається використання, вид та цінність зелених насаджень та їх стан.

12. Адміністративна відповідальність настає за правопорушення, пов'язані із використанням та охороною земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями: 1) як до природних ресурсів (пов'язані безпосередньо з землями; пов'язані із міськими лісами; пов'язані із відповідальністю за самовільне випалювання рослинності чи її залишків у парках, інших зелених насадженнях, газонах населених пунктів; пов'язані із особливо цінними та охоронюваними землями і об'єктами рослинного світу; 2) при здійсненні будівництва; 3) як до елементів об'єктів благоустрою.

Кримінальне законодавство містить ряд складів злочинів, що можуть бути пов'язані із землями, зайнятими зеленими насадженнями в населених пунктах. Проте окремий склад злочину виключно щодо таких земель відсутній.

Майнова відповідальність за порушення законодавства про використання та охорону землями, зайнятими зеленими насадженнями в населених пунктах може бути як договірною, так і недоговірною. Останнє виникає у складі генерального делікту. Відшкодування шкоди, заподіяної землям, зайнятими зеленими насадженнями в населених пунктах поводитьсь в грошовій формі переважно на основі розрахункового та таксового методів, натуральним способом компенсації є компенсаційне озеленення.

13. Для удосконалення законодавства про правовий режим земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах запропоновано внести зміни до законодавства: доповнити ДБН Б.1.1-15:2012 положеннями про необхідність відображення у генеральних планах населених пунктів усіх визначених Правилами утримання зелених насаджень в населених пунктах України видів зелених насаджень; доповнити ст. 11 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» положеннями про відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування за неоприлюднення матеріалів генерального плану та ст. 18 цього ж нормативного акту частиною 9, щодо обов'язковості розроблення плану зонування території, порядку його оприлюднення, відповідальності за невиконання цих вимог; уніфікувати поняття обліку кількості земель та обліку якості земель в ст. 203 Земельного кодексу та в ст. 33 Закону України «Про державний земельний кадастр»; доповнити Правила утримання зелених насаджень в населених пунктах України пунктом щодо інвентаризації зелених насаджень населених пунктів та відновити чинність п. 2 Інструкції з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України; закріпити в ст. 1 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» визначення прибудинкової території в редакції підпункту 14.1.205 пункту 14.1 ст. 14 Податкового кодексу; виключити з ч. 2 ст. 92 Земельного кодексу України п. г) (щодо приватних вищих навчальних закладів як суб'єктів права постійного користування землею); привести текст ДБН Б.2.4-1-94 «Планування і забудова сільських поселень» у відповідність до Правил утримання зелених насаджень в населених пунктах України в частині видів зелених насаджень за функціональним призначенням та переліком об'єктів, на яких вони розміщуються; виключити абз. 1 ч. 2 ст. 35. Із Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» (щодо можливості проведення підготовчих робіт із видалення зелених насаджень лише на підставі зареєстрованої декларації про початок виконання підготовчих робіт); виключити п. 1.7 з тексту Методики визначення відновної вартості зелених насаджень та речення «розмір відновної вартості видалених зелених насаджень зменшується на суму, передбачену в проектній документації на озеленення території» з абз. 2 ч. 3 ст. 28 Закону України «Про благоустрій населених пунктів»; узгодити п. 3 ст. 2 Закону України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» та п. 1 ч. 2 ст. 2 КУпАП (щодо розмірів штрафів за проведення підготовчих робіт із видалення зелених

насаджень при будівництві в населених пунктах із порушенням законодавства); розширити дію ст. 245 Кримінального кодексу України на всі зелені насадження, виключивши слова «навколо населених пунктів»; доповнити ст. 42 Закону України «Про благоустрій населених пунктів» п. 5 (щодо підстав, строків проведення, джерел фінансування компенсаційного озеленення).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Ситнік Т. Радянський період розвитку законодавства про землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах / Т. Ситнік // Науковий вісник публічного і приватного права. – 2016. – № 6. – С. 77–82.

2. Ситнік Т. М. Управління землями населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями / Т. М. Ситнік // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2016. – № 6. – С. 55–58.

Статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних:

3. Ситнік Т. М. Поняття правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах / Т. М. Ситнік // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Право». – 2015. – Вип. 213. – Ч. 1. – С. 108–117.

4. Ситнік Т. М. Деякі правові аспекти обліку земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями / Т. М. Ситнік // Часопис Київського університету права. – 2015. – № 2. – С. 276–279.

Стаття у науковому виданні іншої держави

5. Сытник Т. Правовые вопросы планирования использования земель населенных пунктов для размещения зеленых насаждений / Т. Сытник // Jurnalul juridic National: Teorie si practica. – 2015. – № 3 (13). – С. 61–66.

Тези наукових доповідей:

6. Ситнік Т. М. Щодо визначення складу земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах / Т. М. Ситнік // Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства: Міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 20–21 лютого 2015 року: тези доповіді. – Х., 2015. – С. 97–100.

7. Ситнік Т. М. До питання визначення поняття «зелені насадження в населених пунктах» / Т. М. Ситнік // Юридична наука в ХХІ столітті: перспективні та пріоритетні напрями дослідження: Міжнародна науково-практична конференція, м. Запоріжжя, 15–16 травня 2015 року: тези доповіді. – Запоріжжя, 2015. – С. 78–81.

8. Ситнік Т. М. Законодавство про землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах: період виникнення / Т. М. Ситнік // Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права: Міжнародна науково-практична конференція, м. Львів, 19–20 червня 2015 року: тези доповіді. – Львів, 2015. – С. 129–131.

9. Ситнік Т. М. Деякі аспекти використання озелених територій населених пунктів на праві загального землекористування / Т. М. Ситнік // Конституційні засади аграрного, земельного та екологічного права: 20 років розвитку: круглий стіл, м. Київ, 27 травня 2016 року: тези доповіді. – Чернівці, 2016 – С. 148–150.

АНОТАЦІЯ

Ситник Т. М. Правовий режим земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право. Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, 2017.

Дисертація є комплексним дослідженням правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах.

У роботі проведено аналітичний огляд наукових джерел за темою дисертації, досліджено розвиток законодавства про землі, зайняті зеленими насадженнями в населених пунктах, сформульовано поняття та визначено склад таких земель. Визначено поняття правового режиму земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах.

Охарактеризовано систему, функції та компетенцію органів влади щодо управління землями, зайнятими зеленими насадженнями в населених пунктах. Розкрито питання правового регулювання планування використання цих земель та правові питання їх обліку.

Окрему увагу приділено дослідженню стану правового регулювання використання земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах. Проведено дослідження права власності та користування цими землями. Проаналізовано правові вимоги щодо використання земель населених пунктів із зеленими насадженнями, права та обов'язки суб'єктів по відношенню до них.

Розкрито питання юридичної відповідальності за порушення законодавства про використання та охорону земель, зайнятих зеленими насадженнями в населених пунктах.

Ключові слова: правовий режим, правове регулювання, зелені насадження, населений пункт, земля, земельна ділянка, об'єкти рослинного світу, використання озелених територій, охорона земель із зеленими насадженнями.

АННОТАЦИЯ

Сытник Т. М. Правовой режим земель, занятых зелеными насаждениями в населенных пунктах. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.06 – земельное право; аграрное право; экологическое право; природоресурсное право. – Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Киев, 2017.

Диссертация посвящена комплексному исследованию правового режима земель, занятых зелеными насаждениями в населенных пунктах, формулированию научных выводов и разработке предложений по усовершенствованию нормативно-правового регулирования общественных отношений в этой сфере.

Проведена периодизация процесса возникновения, становления и развития законодательства о землях, занятых зелеными насаждениями в населенных пунктах, выделены характерные этапы в каждом периоде, выявлены типичные черты каждого из них.

Усовершенствовано понятие «зеленые насаждения», сформулированы дефиниции категорий «земли населенных пунктов, занятые зелеными насаждениями», «правовой режим земель, занятых зелеными насаждениями в населённых пунктах». Установлен состав земель, занятых зелеными насаждениями в населенных пунктах» и определены критерии, по которым этот состав определяется.

Изучена система органов законодательной, исполнительной власти и органов местного самоуправления, осуществляемых управление отношениями с землями, занятыми зелеными насаждениями в населенных пунктах. Определены общие, специальные и особенные функции управления в этой сфере. Изучены полномочия органов общей и специальной компетенции. Сделан вывод о комплексности управления в сфере земель, занятых зелеными насаждениями в населённых пунктах (сочетании полномочий непосредственно в сфере земельных отношений, с полномочиями в сфере градостроительства, благоустройства, охраны земель и зеленых насаждений как природных ресурсов).

Проанализированы общегосударственный, региональный и местный уровни планирования использования земель для размещения зеленых насаждений.

Рассмотрена инвентаризация земель населенных пунктов, занятых зелеными насаждениями. Исследовано состояние отображения сведений о таких землях в Государственном земельном кадастре, кадастрах природных ресурсов и градостроительном кадастре. Предложено создать кадастр зеленых насаждений населенных пунктов.

Охарактеризовано право коммунальной, государственной и частной собственности на земли, занятые зелеными насаждениями в населённых пунктах, право постоянного и арендного землепользования.

Рассмотрены требования к использованию земель населенных пунктов, занятых зелеными насаждениями, установленные: как к территории населенного пункта актами градостроительного характера (исходя из территориального размещения этих земель), систему которых составляют: основные градостроительные законы; технико-юридические акты (государственные строительные нормы общего характера, распространяются на проектирование новых и реконструкцию существующих населенных пунктов, специальные акты, устанавливающие требования к земельным участкам, занятым зелеными насаждениями, как части других объектов в пределах

населенных пунктов); как к составляющим объектов благоустройства; как к землям различных категорий по целевому назначению; как к земельным участкам, на которых растут объекты растительного мира (флористическим законодательством).

Проанализировано право общего и специального землепользования такими землями, обоснована необходимость выделения права необходимого землепользования землями с зелеными насаждениями в населённых пунктах.

Исследованы права и обязанности субъектов в сфере использования земель населенных пунктов, занятых зелеными насаждениями в населенных пунктах. Акцентировано внимание на обязанностях, связанных с сохранением зеленых насаждений при осуществлении строительства, проведении работ по благоустройству населенных пунктов. Также в диссертационной работе проведен анализ административной, криминальной, гражданско-правовой и дисциплинарной ответственности за нарушение законодательства об использовании и охране земель, занятых зелеными насаждениями в населённых пунктах.

На основании проведенного исследования сформулировано ряд предложений по изменению и дополнению действующего законодательства Украины, что позволит усовершенствовать правовой режим земель, занятых зелеными насаждениями в населенных пунктах.

Ключевые слова: правовой режим, правовое регулирование, зеленые насаждения, населенный пункт, земля, земельный участок, объекты растительного мира, использование озелененных территорий, охрана земель с зелеными насаждениями.

ANNOTATION

Sytnik T. M. Legal regime of the land settlements occupied by the green spaces. – The manuscript.

The thesis for the degree of the candidate of legal sciences, specialty 12.00.06 – Land Law; Agrarian Law; Ecological Law; Natural Resources Law. – National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, 2017.

The thesis is the comprehensive research of the legal regime of the land settlements occupied by the green spaces.

The analytical review of the scientific sources on the theme of the thesis was performed, the development of the legislation about land of settlements occupied by the green spaces was researched, the concept of such lands was formulated as well as the composition of what was defined. The concept of the legal regime of land settlements occupied by the green spaces was determined.

The system, functions and competence of the state bodies authorized for management of the land settlements occupied by the green spaces was characterized. The issue of the legal regulation of the scheduling of usage of such lands and the legal issues of their accounting were disclosed.

Special attention was paid to the research of the state of the legal regulation of usage of land settlements occupied by the green spaces. The investigation of

ownership and right to use of such lands was carried out. The legal requirements regarding usage of land settlements occupied by the green spaces, rights and obligations concerning such lands were analyzed.

The issue of the legal responsibility for violation of the legislation about usage and protection of the land settlements occupied by the green spaces was disclosed.

Key words: legal regime, legal regulation, green spaces, settlement, land, land parcel, objects of flora, use of the green areas, protection of lands with green spaces.